

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

CICERO

ŞAİR ARCHIAS SAVUNMASI

Latince - Türkçe

KABALCI YAYINEVİ

Özel Dizi

Eski Roma Yazınından

Genel Konulu Yapıtlar I:

Marcus Tullius Cicero
Şair Archias Savunması
Pro Archia Poeta

Marcus Tullius Cicero

ŞAİR ARCHIAS SAVUNMASI

PRO A. LICINIO ARCHIA POETA ORATIO

Latince aslından çevirenler:
Bedia Demiriş - Çiğdem Dürüşken

Kabalıcı Yayınevi

KABALCI YAYINEVİ 98

Özel Dizi 1

Şair Archias Savunması

Marcus Tullius Cicero

Özgün Adı: Pro A. Licinio Archia Poeta Oratio

Latince aslından Çevirenler:

Bedia Demiriş - Çiğdem Dürüşken

Bu kitabın yayım hakları

Kabalıcı Yayınevi'ne aittir.

© Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1997

Birinci Basım:

Kabalıcı Yayınevi, 1997

ISBN 975 - 7942 - 75 - 8

Yayın Yönetmeni: Vedat Çorlu

Dizgi: Beyhan Ajans

Baskı: Yayılcık Matbaası

KABALCI YAYINEVİ

Himaye-i Etfal Sok. No: 8-B

Cağaloğlu 34410 İSTANBUL

Tel: (0212) 526 85 86 - 522 63 05 Fax: (0212) 513 63 05 - 526 84 95

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Cicero, M. Tullius

Şair Archias Savunması

Latince aslından çevirenler: Bedia Demiriş - Çiğdem Dürüşken

ISBN 975 - 7942 - 75 - 8

<Pro A. Licinio Archia Poeta Oratio>

Basım Yılı: 1997

Kabalıcı Yayınevi, İstanbul

Değerli Hocamız Prof. Dr. Müzehber Erim'in anısına

S U N U Ş

Türkiye'de Roma yazın ürünlerini Türkçeye kazandırma doğrultusundaki ilk düzenli girişim elli yıl kadar öncesine rastlar. Dönemin Milli Eğitim Bakanlığı, dünya klasikleri dizisi içinde birkaç klasik dil (Yunanca-Latince) eserinin Türkçe çevirisini yayımlar. Bunlar ikinci dilden, daha çok Fransızca'dan yapılan çevirilerdir ve sonraki yıllarda da bazı gazete ve yayınevinin başlattığı –ama bitiremediği– çeviri dizilerinde de aynı yol izlenmiştir. Günümüzde de, son yıllara ait bir-iki örnek dışında, Loeb Classical Collectio, Classiques Garnier, Les Belles Lettres gibi, özgün metinle karşılaştırmalı olarak basılmış ve özgün dilden çevrilmiş klasik yazın örneklerine rastlanmaz. Oysa, Türk okuru Yunanca-Latince eserleri gittikçe artan bir öncelikle izlemekte, günümüzde eskiçağ, mantığa aykırı gözüксе de, çok yeni ve güncel bir ilgi odağı haline gelmektedir. Kabalcı Yayınevi'nin başlattığı girişim, bu açıdan, önem taşır ve sevindiricidir.

Her ulus gibi Roma'da da yerel ve yabancı öğelerin birbirine karıştığı bir yazın öncesi dönem yaşandı. Çeşitli İtalya halklarının etkisi yanında Yunan yazınının imge-düşünce esini ve sanatsal biçimleri üstün geldi ve ilk Roma yazın ürünleri, Roma'nın kuruluşundan (yaklaşık İ.Ö. 753) dört yüz yıl kadar sonra belgelendi. İlk yazarlar Yunanlı ya da Güney İtalyalı yarı Yunanlı, ilk eserler Yunancadan yapılmış çevirilerdi ancak, Hellen kültürünün bu öncelikli ayrıcalığını doğal karşılamak, özellikle XIX. yüzyıl sonu-XX. yüzyıl başlangıcına ait romantizm akımının etkisiyle tekrarlanagelen, Roma yazınının gecikmiş bir kopyası olduğu savını *a priori* doğru saymamak gerekir. Hellen kültürü, söylen ve söylenceleri, canlı şiir yapısı, görkemli kurgularıyla sadece Roma'nın değil Avrupa sanatının, düşünce dünyasının ve biliminin de ilk atası oldu; Horatius'un dediği gibi "fethedilen Yunanistan yabanıl galibini fethetti" (Graecia Capta ferum victorem cepit). Yunanlılar nasıl kendinden önceki kültürlerden yararlandılarsa Romalılar da Hellen kültürünün mirasçısı, iyi bir öğrencisi oldular, kendi modellerini yarattılar: birinde siyasi birlik, geç bir dönemde, İskender ve sonraki Hellenistik monarşiler dışında, hiçbir zaman kurulamadı; diğesinde ise, başlangıcından beri güçlü ve merkezci Devlet, anlatım aracını, yazın üretimini belirleyen güç oldu, yasaları, kurumları, gelenekleri tanımladı. Roma yazını ilk örneklerinden V. yüzyıla kadar, hemen hemen aynı al-

fabeyi, aynı dili korudu, Devlet'in yaşamıyla bağıntılı olarak sona erdiğinde de yok olmadı, ortaçağı, ardından yeniçağı yarattı, kültür dilinde yaşadı.

Roma yazın ürünlerinin, doğrudan Türkçeye çevrilmesi girişiminde Kabalcı Yayınevi'ne başarılar diliyoruz.

Erendiz Özbayoğlu

Ö N S Ö Z

Cicero'nun 12 bölümünden oluşan *Pro Archia* adlı söylevi, Roma vatandaşlığından çıkarılmak istenen bir Yunanlı şairin öyküsüdür. Ama, bu söylevin içeriği çok daha derindir. Cicero eserinde Archias'ın savunmasını yaparken, aynı zamanda döneminin edebiyatının ve edebiyatçısının da savunmasını gerçekleştirmektedir. Roma söylev sanatında, hukuksal ve övgü söylevinin başarılı bir karışımı olan bu söylev, biçem güzelliği ve söylev tekniklerinin ustaca kullanımı açısından yazarın diğer söylev türü eserleri arasında belirgin bir yer tutar.

Latince'den Türkçe'ye çevirisinde kaynak metin olarak, *M. Tullii Ciceronis - Oratio Pro Archia Poeta*, ed. P. Rei, Teubner, 1949 baskısını kullandığımız bu eserin, Türkçe'deki diğer çevirileri şunlardır: "*Pro A. Licinio Archia Poeta Oratio - Pro Arkbias Poeta Üzerine*"! çev., A. Sarıgöllü, A.Ü., D.T.C.F. Dergisi, XXVIII, 3-4, 1970, s. 297-316; "*Pro Archia Poeta (Şair Archias Lehinde)*", çev. T. Tunga, *Tercüme*, 10, 55, 1953, s. 3-11.

Bu çevirinin ve Roma Yazınından diğer çeviri eserlerin yayımlanması konusunda bize yardımcı olan Prof. Dr. Betül Çotuksöken'e teşekkürü bir borç biliriz.

Çiğdem Dürüşken - Bedia Demiriş

CICERO ve *PRO ARCHIA*

CICERO: Pater Patriae

Marcus Tullius Cicero, yaşamı boyunca cumhuriyetçi ilkeler ve sınıfların uyumu (concordia ordinum) uğruna savaşmış ünlü Romalı devlet adamı, söylev ustası, avukat, edebiyatçı ve düşünürdür. İ.Ö. 106 yılında Arpinumlu zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldikten sonra, gerek Roma'da gerekse Yunanistan'da bir Romalının alabileceği en iyi eğitimi almıştır.

İ.Ö. 87 yılında Roma'ya gelen Rodos'lu Molon'un söylev sanatına ilişkin verdiği dersleri izleme olanağı bulan Cicero, İ.Ö. 79'da üç yıl için gittiği Atina'da Ascalon'lu Antiochos'un ve rhetor Demetrios'un derslerine katıldı. Epikuroscu Phaidros ile Academiacı Larissalı Philon'dan felsefe dersleri aldı. Rodos'ta ise Apamealı Poseidonios'un ve Molon'un derslerine ka-

tıldı. İ.Ö. 77'de Roma'ya hem söylev sanatı üzerine hem de felsefe konusunda bilgilerini geliştirmiş olarak döndü.

İ.Ö. 75'te *quaestor* İ.Ö. 69 yılında *aedilis*, İ.Ö. 66'da *praetor* ve İ.Ö. 63 yılında *consul* olarak kamu görevlerini yerine getiren Cicero, konsüllüğü sırasında, devletin yıkımı üzerine tasarımları bulunan rakibi Lucius Sergius Catilina'nın suikast planlarını haber alınca, aynı yıl 8 Kasım'da onun aleyhine ilk konuşmasını Senato'da gerçekleştirdi ve aynı gece Catilina Roma'yı terk etmek zorunda kaldı. Catilina'nın suikastçı arkadaşları, Caesar'ın karşı çıkışına rağmen, idam edildi.

Catilina suikastını önlediği için, Catulus'un *pater patriae* (vatanın babası) olarak adlandırdığı (*In Pisonem* 3.6; *Pro Sestio*, 51.21) Cicero'nun siyasal yaşamı hiç planladığı gibi yürümedi. Başarısızlıklar ve hayal kırıklıkları birbirini izledi. Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Caesar, Pompeius ve Crassus'dan oluşan siyasal birliğe katılmaması, dine saygısızlık suçundan yargılanan ve kendisinin de aleyhte tanıklık ettiği Clodius Pulcher'in sonradan *tribunus* olması ve kendisini haksız gerekçelerle sürgüne gönderme kararı, onun çok sevgili vatanını terk edip önce Thessalonike'ye sonra Illyria'ya gitmesine neden oldu.

İ.Ö. 57 yılında Tribunus Milo tarafından Roma'ya çağrıldığında, adına görkemli bir karşılama töreni dü-

zenlendi. Pompeius'un zorlaması sonucu İ.Ö. 56 yılında Pompeius, Caesar ve Crassus'un kurduğu yeni birliğe, önceleri tamamen karşı çıkmasına rağmen, katıldı. Ancak inanmadığı düşünceleri fazla savunmak istemedi ve bütün kamu görevlerini terk etti. İ.Ö. 51 yılında, Roma'dan uzaklaşmak için, Anadolu'nun Kilikya eyaletine bir yıl süreyle vali olarak atanmayı kabul etti. Geri döndüğünde, Caesar ile Pompeius'u Roma için döğüşürken buldu. 17 Mart'ta Pompeius İtalya'yı terk etti. Caesar'ın diktatörlüğünü asla kabul etmedi ve onun Pompeius'la giriştiği savaş sona erdirmesi gerektiğini defalarca söylemekten de yılmadı. Caesar 15 Mart 44'de öldürüldüğünde o senatoda bulunmuyordu. Bu olaydan sonra çıkan kargaşayı denetim altına alan Marcus Antonius'a karşı, Caesar'ın evlatlığı Octavianus'u ve onu sonuna kadar destekleyen senatoyu kışkırtmayı tasarladı; çünkü Cicero, Octavianus'u pek zeki bulmuyordu ve ondan kurtulmanın kolay olacağını düşünüyordu. Ancak, Gallia Cisalpina'ya bir suikastçinin peşinden giden Antonius'un yenilgiye uğraması onun tasarılarını alt üst etti. Antonius'tan kurtulan Octavianus 14 Ağustos'ta konsül olmak için Roma'ya doğru yola çıktı. Daha sonra kurulan Octavianus, Antonius ve M. Aemilius Lepidus'un triumvirliği (üçler meclisi) Cicero'nun öldürülmesi kararını aldı ve ünlü Romalı 7 Aralık'ta Formiae'da (Latium kıyısında bir kent) öldürüldü. Bir zamanlar konuşmalarını gerçekleştirdiği

rostrum'da (forumda, oratorların konuşmalarını yaptıkları kürsü), ne yazık ki, bu kez elleri ve başı sergilendi.

Üstlendiği kamu görevlerinde adil davranışları ve dürüstlüğüyle halkın sevgisini kazanan Cicero, aldığı söylev sanatı eğitimini iyiye ve haklıyı savunmakta kullanırken haksızlık edenleri gözünü kırpmaksızın, üstelik olayla ilgili ayrıntıları abartarak ve söz oyunlarına başvurarak, mahkum etmek için kullanmaktan hiç kaçınmamıştır. Örneğin, İ.Ö. 76 *quaestor* olarak Batı Sicilya'da görevine başladığı sırada, dönemin valisi Verres'in halktan haksız yere vergi topladığına ilişkin şikayetler alınca, *In Verrem (Verres'in Aleybine Söylev)* başlığı altında topladığı söylevleriyle Sicilyalıları savunmuş, Verres'i mahkum etmiştir. İ.Ö. 80 (ya da 79) yılında, babasını öldürme iddiasıyla yargılanan Sextus Roscius'u ise öyle başarıyla savunmuştur ki bu savunma Roscius'u kurtardığı gibi kendisinin de bu alanda ün kazanmasına yol açmıştır. Ancak, yukarıda da değindiğimiz gibi, Catilina suikastine ilişkin verdiği *In Catilinam* adlı söylevi Ciero'nun bu alanda başarı kazanmasını sağlayan söylevlerin başında gelir. Cicero'nun söylevlerinden, bazı metinlerde eksiklikler olmasına karşın, 58'i elimize geçmiştir, 48 söylevi ise kaybolmuştur. Önemli bazı söylevler şunlardır:

İ.Ö. 81 *Pro Quinctio (Quinctius Savunması)*; İ.Ö. 80 *Pro Roscio Amerino (Roscius Amerinus Savun-*

ması); İ.Ö. 77 (?) *Pro Roscio Comoedo* (Komedi
oyuncusu Roscius Savunması); İ.Ö. 70 *In Caecilium Divinatio* (Caecilius Aleybine Kabanet), *In Verrem Act. I, Act. II* (Verres Aleybine); İ.Ö. 69 *Pro Tullio* (Tullius Savunması), *Pro Fonteio* (Fonteius Savunması), *Pro Caecina* (Caecina Savunması); İ.Ö. 66 *Pro Lege Manilia* (Manilia Yasasını Savunma), *Pro Cluentio* (Cluentius Savunması); İ.Ö. *Pro Lege Manilia* (Manilia Yasasını Savunma), *Pro Cluentio* (Cluentius Savunması); İ.Ö. 63 *Contra Rullum I-III* (Rullus'a Karşı), *Pro C. Rabirio* (C. Rabirius Savunması), *In Catilinam I-IV* (Catilina Aleybine); İ.Ö. 63 *Pro Murena* (Murena Savunması); İ.Ö. 62 *Pro Sulla* (Sulla Savunması), *Pro Archia* (Archias Savunması); İ.Ö. 59 *Pro Flacco* (Flaccus Savunması); İ.Ö. 57 *Post Reditum ad Quirites* (Quiris'e Döndükten Sonra), *Post Reditum ad Senatum* (Senato'ya Dönüşünden Sonra), *De Domo Sua* (Kendi Evi Üzerine); İ.Ö. 56 *Pro Sestio* (Sestius Savunması), *In Vatinius* (Vatinius'un Aleybine), *Pro Caelio* (Caelius Savunması), *De Provinciis Consularibus* (Konsüllere Ait Eyaletler Üzerine), *Pro Balbo* (Balbus Savunması); İ.Ö. 55 *In Pisonem* (Piso Aleybine); İ.Ö. 54 *Pro Plancio* (Plancius Savunması), *Pro Rabirio Postumo* (Rabirius Postumus Savunması); İ.Ö. 52 *Pro Milone* (Milo Savunması); İ.Ö. 45 *Pro rege Deiotaro* (Kral Deiotarus Savunması); İ.Ö. 44-43 *Orationes Philippicae I-XIV* (Antonius'a karşı söylevler).

Bu söylevlerinde uyguladığı *oratio* (konuşma) tekniklerini ise, *De Inventione* (Buluş Üzerine), *De Oratore* (İdeal Orator Üzerine), *Brutus, Orator*, *De Optimo Genere Oratorum* (En İyi Konuşma Biçemi Üzerine), *Partitiones Oratoriae* (Konuşmanın Bölümleri), *Topica* adlı kitaplarında inceledi. Bunlar Yunan ve Roma rhetorica'sının temel bilgilerini veren seçkin eserlerdir.

Caesar döneminde siyasal alanda yaşadığı hayal kırıklıkları, Kilikya'ya gitmek için Roma'dan ayrılışı ve belki de en önemlisi sevgili kızı Tullia'yı İ.Ö. 45 yılında kaybetmenin sarsıntısı, Cicero'nun, kendisini bütün varlığıyla felsefeye vermesine neden oldu. Özellikle son olaydan sonra, acısını felsefe eserleri yazarak unutmaya çalıştı ve bu alanda en iyi eserlerini, İ.Ö. 45-44 yılları arasındaki kısa dönemde verdi. Felsefe eserleri şunlardır:

De Re Publica (Devlet Üzerine), *De Legibus* (Yasalar Üzerine), *Academica I, II*, *De Finibus Bonorum Et Malorum* (İyiliğin ve Kötülüğün Son Noktaları Üzerine), *Tusculanae Disputationes* (Tusculum Tartışmaları), *De Natura Deorum* (Tanrıların Özüne İlişkin), *De Divinatione* (Kebanet Üzerine), *Timaeus*, *De Fato* (Yazgı Üzerine), *Cato Maior de Senectute* (Cato Maior-Yaşlılık Üzerine), *Laelius de Amicitia* (Laelius-Dostluk Üzerine), *De Officiis* (Görevler Üzerine), *Paradoksa Stoicorum* (Stoik Paradokslar). Kızının ölümü üzerine yazdığı *Consolatio*

(*Teselli*) ve St. Augustinus üzerinde büyük bir etki yapmış olan (*Confessiones*, 3.4.7) *Hortensius* kaybolmuş, Platon'dan çevirdiği *Timaeus* da eksik olarak elimize geçmiştir.

Bu çalışma konularının dışında, çağının Roma'sının canlı bir tablosunu sunduğu ve Roma edebiyatındaki mektup türüne olduğu kadar, Roma tarihine ilişkin önemli belgeler olan mektupları da elimize geçmiştir. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

Epistulae Ad Familiares (Yakınlarına Mektuplar), *Epistulae Ad Atticum* (Atticus'a Mektuplar), *Epistulae Ad Quintum Fratrem* (Kardeşim Quintus'a Mektuplar), *Epistulae Ad Brutum* (Brutus'a Mektuplar).

Cicero'nun bugüne ancak birkaç dize halinde kalan birkaç şiir denemesi de vardır. Bu şiirler dilde yetkinlik, vezinleri kullanmadaki ustalık gibi teknikler açısından mükemmel olsalar bile şiiri şiir yapan hayalgücünden yoksun olduklarından, Cicero düz yazı alanında kazandığı başarıyı burada gösterememiştir. Bu şiirlerin adları şöyledir: Mitolojik konulu *Glaucus Pontius ve Halkyon*, Aratus'un *Phainomena*sının latince çevirisi olan *Aratea Carmina*; *De Consulatu Meo* (Konsüllük Dönemim Üzerine), *De Temporibus Meis* (Kendi Dönemim Üzerine), *Limon* (Çayır).

* * *

PRO ARCHIA: "Haec studia adolescentiam agunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant, nobiscum, peregrinantur, rusticantur."

Cicero'nun *Pro Archia (Archias Savunması)* adlı yapıtı, içerdiği dava konusu kadar klasik rhetorica'nın hem hukuksal (*iudicialis*) hem de övgü (*panegyricus*) türündeki konuşma biçimine örnek oluşturmaları açısından da ayrı bir önem taşır. Bir mahkemede, jüri üyelerinin ve kalabalık bir dinleyici topluluğunun önünde gerçekleştirilen bu söylevde Cicero, Archias adında Eski Yunanlı bir şairin Roma vatandaşlığına kabul edilmesi için yasal bir savunmayı üstlenirken, arka planda edebiyatı ve edebiyatçıları övmektedir. Hukuksal bir söyleve övgü karışınca Cicero, o zamana kadar mahkeme söylevlerinde alışılmamış bir konuşma biçimini (*elocutio*) kullanmış, oldukça serbest ve ahenkli bir dille o dönemin genel kültür anlayışını, edebiyatını, şiir ve şair kavramını açıklayıcı bir konuşma yapmıştır. Dolayısıyla konuşması, bir kişi savunmasının ötesine geçerek hukuksal boyutu aşmış ve genel anlamda şiir sanatının ve bu sanatın uygulayıcıları şairlerin savunması haline dönüşmüştür.

Cicero'nun, İ.Ö. 63 yılında, konsüllüğü sırasında üstlendiği bu savunmanın Archias adlı kahramanı Antiokheialı soylu bir aileden gelmektedir. Küçük

yaşlarında başlayan şiir merakıyla ve bu alanda sergilediği özel yeteneğiyle bir anda ünü yurt dışına yayılan Archias, gençlik heyecanı ve ateşiyle ülkesinin sınırlarını aşıp önce Küçük Asya'ya, sonra Yunanistan'a ve Güney İtalya'ya geçerek Roma'ya gelmiş ve bu şehirde kalmaya karar vermiştir. Bu seyahatleri sırasında, Archias'ın özgün şiir yeteneği her gittiği şehrin halkı tarafından kendisine verilen vatandaşlık hakkıyla ödüllendirilmiştir. Tarentum, Regium, Neapolis gibi şehirlerin vatandaşlığını aldıktan sonra, İ.Ö. 102 yılında, Marius ve Catulus'un konsüllükleri döneminde Roma'ya geldiğinde, soylu bir Romalı aile olan Luculluslar'ın koruması altına alınmıştır. Romalı soylu ailelerin, sanat yeteneğine, kişiliğine ve erdemine güvendikleri şairlere, felsefecilere ya da söylev ustalarına evlerini açarak eserlerini özgürce yazmalarına olanak tanınması eski bir gelenektir. Yunan edebiyatına ve edebiyatçılarına hayran olan Luculluslar Archias'ı büyük bir saygı ve sevgiyle karşılamakla kalmadılar ona 'Aulus Licinius Archias' adını vererek kendisini aileden biri gibi gördüler. Archias yaşamının sonuna değin bu aileyle birlikte yaşamış, bu ailenin üyelerinden Marcus Lucullus'la birlikte seyahatlere katılmış, yazdığı şiirlerle Licius Lucullus'un kazandığı zaferleri övmüştür. Bu yıllarda Cicero ile tanışan ve onun konsüllük görevini öven bir eser kaleme alacağını söyleyerek gönlünü kazanan Archias bu eseri bitirmeden bırakmıştır (*Att.* 1,16,15).

Archias, Marcus Lucullus'la birlikte çıktığı bir seyahat sırasında, Lucania'da eski bir Yunan şehri olan Heraklea'ya uğrar, saygınlığı ve dehasıyla bu şehir halkının sevgisini kazanır ve bu şehrin vatandaşlık listesine kayıt olur. Herakleia Roma ile eşit hak ve özgürlüklere sahip bir şehirdir. Bu yüzden Archias, İ.Ö. 89'da çıkan *Lex Plautia* (Plautia Papiria Yasası) uyarınca Roma vatandaşı olabileceğini düşünür ve bu hakkını elde etmek için mahkemeye başvurur. Bu yasa, Roma ile anlaşmalı şehirlerin vatandaşlığına kabul edilen kişilerin, bazı koşulları yerine getirmeleri şartıyla, vatandaşlıklarını onaylıyordu. Bu koşulların başında bu durumdaki kişilerin öncelikle İtalya'da oturacak bir yerleri olduğunu kanıtlamaları ve bu durumu 60 gün içinde Roma'daki 6 praetor'dan (adaletten sorumlu en yüksek memur) birine bildirmeleri gerekiyordu. Ayrıca bu yasadan önce İ.Ö. 90 yılında Lucius Iulius Caesar'ın çıkarttığı, İtalyan müttefiklerine vatandaşlık tanıyan *Lex Iulia* (Iulia Yasası) da yürürlükteydi. Bu iki yasa uyarınca Archias hukuken Roma vatandaşı sayılırdı. Ancak, İ.Ö. 62'de, Luculluslar'ın düşmanı olan Grattius, Roma vatandaşı olmayan yabancıların şehir dışına çıkarılmasını öngören ve İ.Ö. 65 yılında yürürlüğe girmiş olan *Lex Papia*'ya (Papia Yasası) dayanarak, Archias'ın Roma vatandaşlığını haksız bir şekilde elde ettiğini ileri sürdü ve hakkında dava açtı. Zor durumda kalan Archias'ın savunmasını Cicero üstlendi. Cicero gibi alanında ol-

dukça iyi yetişmiş bir orator'un, fazla karışık olmayan böyle bir davayı üstlenmesinin başlıca iki nedeni vardı: İlki, bu dava aracılığıyla, siyasal alanda öznel bir isteği yerine getirmektir: Cicero Asia'da kazandığı zaferlerle ünlenen Pompeius'un yanında yer almayı planlıyordu. Bu amacı gerçekleştirmek için, başarı kazanmasının yüksek olduğu böyle bir davayı üstlenmekle duraksamamıştı. Ayrıca, bu davanın sadece jüri üyelerinin önünde değil, edebiyatsever bir halk topluluğunun önünde savunulması da Cicero'nun rhetorica alanındaki yetkinliğini göstermesine ve bu yeteneğiyle kendisinin yanında yer alacak insanları zor durumlara düşmekten kurtarabileceğini kanıtlamasına olanak tanıyordu. İkinci neden ise, Archias'ın şair olmasından kaynaklanıyordu: Atina ve Rodos'ta rhetorica ve felsefe eğitimi alarak Eski Yunan dili, edebiyatı ve rhetorica'sı üzerine derinleşen Cicero'ya bu dava, kendi dönemini etkisi altına alan Yunan edebiyatını ve şairlerini övme ve tutucu Romalılara Eski Yunan eğitim sistemini savunma olanağı tanıyacaktı. Bunun yanında, Yunanlıların *paideia*'sını (genel eğitim anlayışı) temel alarak geliştirdiği ve kendine özgü insan idealini yaratmaya yönelik *humanitas*ın (özgür sanatlarda eğitim ve öğretim, kültür; insanseverlik) içeriğini de gözler önüne serecekti. Edebiyat ve söylev sanatının tarih, hukuk, siyasal bilim, felsefe (mantık, ahlâk ve psikoloji) disiplinleriyle desteklendiği bu eğitim ahlâklı ve bilgili insan yetiş-

tirmeye yönelikti. "Sadece insansal bilimler aracılığıyla uygarlaşmış olanlarımız insandır (*de re publica*, 1, 28)" diye düşüncesini belirten Cicero'ya göre Archias, özgür bir eğitim almış olmasından dolayı "insandı" ve Roma'nın böyle insanlara gereksinimi vardı..

Bu konuşmanın sonucunda Archias'ın Roma vatandaşlığına kabul edilip edilmediği kesin olarak belli değildir. Ancak, Cicero'nun konuşmasını kendinden emin bir biçimde sona erdirmesi ve bu savunmanın sonradan yayınlanmış olması, davanın kazandığını gösteren önemli işaretlerdir.

KAYNAKÇA:

- Cicero. *De Inventione*, H. M. Hubbell, London, 1960 (Loeb).
- Cicero, *La Difesa di Archia*, Marcello Zicari, Torino, 1985.
- Ciceron, *De Oratore*, I. II, E. W. Sutton, 1959, III.. H. Rackham, London, 1960 (Loeb). *Pro Archia*, N. H. Watts, London, 1963 (Loeb).
- Clarke, M. L., *Roman Mind*, London, 1956.
- Dürüşken, Ç., "Pro Archia ve Rhetorica Teknikleri Üzerine", Kuram, sayı. 8, 9, İstanbul, 1995.
- Fuhrmann M., *Cicero and the Roman Republic*, Oxford, 1992.
- Habicht, C., *Cicero the Politician*, Baltimore and London, 1990.
- Kennedy, G., *The Art of Rhetoric in the Roman World*, 399 B.C. - A.D. 300, New Jersey, 1972.
- Lanham, R. A., *A Handlist of Rhetorical Terms*, California, 1991.
- Scarre Chris., *Chronicle of the Roman Emperors*, London, 1995.
- Tarozzi, G., *Cicerone-Antologia delle Opere Filosofische*, Verona, 1933.

M. Tullii Ciceronis
PRO A. LICINIO ARCHIA
POETA ORATIO

1 Si quid est in me ingeni, indices, quod
1 sentio quam sit exiguum, aut si qua exercita-
tio dicendi, in qua me non infitior mediocri-
ter esse versatum, aut si huiusce rei ratio ali-
qua ab optimarum artium studiis ac discipli-
na profecta, a qua ego nullum confiteor ae-
tatis meae tempus abhorruisse, earum rerum
omnium vel in primis hic A. Licinius fructum
a me repetere prope suo iure debet. Nam
quoad longissime potest mens mea respicere
spatium praeteriti temporis et pueritiae me-
moriā recordari ultimam, inde usque repe-
tens hunc video mihi principem et ad susci-
piendam et ad ingrediendam rationem ho-

M. Tullius Cicero'nun
ŞAİR A. LICINIUS ARCHIAS
LEHİNE SÖYLEVİ

- 1 Sayın yargıçlar, bir yeteneğim –bunun ne kadar sınırlı olduğunun farkındayım– ya da bir konuşma deneyimim söz konusuysa, –buna oldukça emek harcadığımı inkâr etmiyorum– ya da edebiyat çalışmalarından ve bu çalışmaların öğretisinden kazanılmış konuşma sanatına ilişkin bir yöntemim varsa, –bundan yaşantımın hiçbir döneminde uzak kalmadığımı kabul ediyorum– bütün bunların meyvasını öncelikle Aulus Licinius'un, haklı olarak benden istemesi gerekir. Çünkü zihnim geçmiş zaman dilimine geri dönüp uzun uzadıya baktığında ve çocukluğumun en uzak anısını canlandığında, o andan itibaren bugüne anımsayarak geldiğimde, bu çalışmaların öğrenimine başlamam ve ilerletmem konusunda, Archias'ı bana yol gösterenlerin başında görüyo-

- rum studiorum exstitisse. quodsi haec vox huius hortatu praeceptisque conformata nonnullis aliquando saluti fuit, a quo id accepimus, quo ceteris opitulari et alios servare possemus, huic profecto ipsi, quantum est situm in nobis, et opem et salutem ferre debemus.
- 2 ac ne quis a nobis hoc ita dici forte miretur, quod alia quaedam in hoc facultas sit ingeni neque haec dicendi ratio aut disciplina, ne nos quidem huic uni studio penitus umquam dediti fuimus. etenim omnes artes quae ad humanitatem pertinent habent quoddam commune vinclum et quasi cognitione quadam inter se continentur.
- 2 Sed ne cui vestrum mirum esse videatur
- 3 me in quaestione legitima et in iudicio publico, cum res agatur apud praetorem populi Romani, lectissimum virum, et apud severissimos iudices, tanto conventu hominum ac frequentia hoc uti genere dicendi, quod non modo a consuetudine iudiciorum, verum etiam a forensi sermone abhorreat, quaeso a vobis ut in hac causa mihi detis hanc veniam accommodatam huic reo, vobis quem ad modum spero non molestam, ut me pro

rum. Onun teşvikiyle ve ilkeleriyle eğitilmiş olan bu ses¹ bazıları için bir zamanlar kurtuluş sağladıysa², başka insanlara yardım etmek ve bazılarını da kurtarmak için, kendisinden aldığım bu yetiyi elimden geldiğince, elbette yine kendisine yardım etmek ve onu kurtarmak için kullanmam gerekir. Ama kimse, tarafımdan bunun böyle söyleniyor olmasına hiç şaşırmasın, çünkü Archias'ta, konuşma sanatı ve öğretisi dışında, başka türlü bir zihinsel yetenek vardır ve ben de hiçbir zaman kendimi tamamiyle sadece bu uğraşa vermiş değilim. İşin doğrusu, insan doğasına ilişkin bütün sanatların ortak bir bağı vardır ve sanki aralarında bir yakınlık varmışçasına birbirlerine kenetlidirler.

- 2 Yasal bir soruşturmada³ ve bir kamu mahkemesinde dava görülürken, devletin bu en seçkin *praetor*'ünün⁴ ve çok saygıdeğer yargıçların huzurunda, bu kadar büyük ve kalabalık bir insan topluluğu önünde, yalnız yargıçların alışık olduğu türe değil, aynı zamanda toplumsal konuşma türüne de benzemeyen bir konuşma biçimi⁵ kullanmam, içinizden herhangi birisi için şaşkınlık verici görünmesin diye, bu davada sizden, bu sanığa uygun olan şu lütfu bağışlamanızı diliyorum; bunun sizin için herhangi bir sıkıntı yaratmayacağını ümit ederim: Bu pek kültürlü insanlar topluluğunun ve sizin bu insancılığınızın

- summo poeta atque eruditissimo homine dicentem hoc concursu hominum litteratissimorum, hac vestra humanitate, hoc denique praetore exercente iudicium patiamini de studiis humanitatis ac litterarum paulo loqui liberius et in eius modi persona, quae propter otium ac studium minime in iudiciis periculisque tractata est, uti prope novo quodam et inusitato genere dicendi. quod si mihi a vobis tribui concedique sentiam, perficiam profecto ut hunc. A. Licinium non modo non segregandum, cum sit civis, a numero civium, verum etiam, si non esset, putetis asciscendum fuisse.
- 3 Nam ut primum ex pueris excessit Archias atque ab iis artibus quibus aetas puerilis ad humanitatem informari solet se ad scribendi studium contulit, primum Antiochiae –nam ibi natus est loco nobili–, celebri quondam urbe et copiosa atque eruditissimis hominibus liberalissimisque studiis adfluenti, celeriter antecellere omnibus ingeni gloria contigit. post in ceteris Asiae partibus cunctaque Graecia sic eius adventus celebrabantur, ut famam ingeni exspectatio hominis,

önünde ve nihayet, adaleti icra eden bu practor önünde⁶, bu çok seçkin şairi ve bu pek bilgili adamı savunurken onun kültür ve edebiyatla ilgili çalışmaları hakkında biraz daha serbestçe konuşmama ve kendisinin inzivaya çekilmiş olması ve çalışmaları sebebiyle mahkemelere ve buradaki tehlikelere hiç alışık olmayan böyle bir kişi için, oldukça yeni ve alışılmamış bir konuşma tarzı kullanmama izin vermenizi rica ediyorum. Çünkü sizin tarafınızdan bana izin verildiğini ve rıza gösterildiğini duyumsarsam, bu A. Licinius'un, sadece vatandaşlıktan çıkarılmaması gerektiğini değil, –madem ki vatandaştır– aynı zamanda eğer vatandaş olmasaydı bile, vatandaşlığa kabul edilmiş olmasının gerekli olduğunu düşünmenizi sağlayacağım.

- 3 Archias çocukluktan çıkar çıkmaz, çocukluk çağını kültürlü bir insan olma yolunda biçimlendiren etkinliklerden ayrılıp kendini edebiyat çalışmalarına verdiğinde, ilk önce, bir zamanlar hem ünlü hem zengin hem de çok iyi yetişmiş insanlarla ve çok özgür çalışmalarla dolu bir kent olan Antiochia'da⁷ –çünkü orada asil bir soydan doğmuştur– dehasının şöhretiyle herkese hızla üstün gelmeye başladı. Sonra Asia'nın⁸ diğer yerlerinde ve bütün Yunanistan'da onun yaptığı ziyaretler öyle yüceltiliyordu ki, insanların bu adama olan özlemi, dehasının ününü aşıyordu; ziya-

- exspectationem ipsius adventus admiratio-
5 que superaret. erat Italia tum plena Graeca-
rum artium ac disciplinarum studiaque haec
et in Latio vehementius tum colebantur
quam nunc isdem in oppidis et hic Romae
propter tranquillitatem rei publicae non ne-
glegebantur. itaque hunc et Tarentini <et
Locrenses> et Regini et Neapolitani civitate
ceterisque praemiis donarunt et omnes qui
aliquid de ingeniis poterant iudicare cogniti-
one atque hospitio dignum existimarunt. hac
tanta celebritate famae cum esset iam absen-
tibus notus, Romam venit Mario consule et
Catulo. nactus est primum consules eos quo-
rum alter res ad scribendum maximas, alter
cum res gestas tum etiam studium atque au-
ris adhibere posset. statim Luculli, cum prae-
textatus etiam tum Archias esset, eum do-
mum suam receperunt. sed erat hoc non so-
lum ingeni ac litterarum, verum etiam natu-
rae atque virtutis, ut domus quae huius adu-
lescentiae prima fuerit, eadem esset familia-
6 rissima senectuti. erat temporibus illis iucun-
dus Q. Metello illi Numidico et eius Pio filio,
audiebatur a M. Aemilio, vivebat cum Q. Ca-

reti ve kendisine duyulan hayranlık ise bu özle-
me üstün geliyordu. O zamanlar İtalya⁹, Yunan
sanatı ve öğretileriyle doluydu ve bu çalışmalar
hem Latium'da¹⁰, bu bölgedeki kentlerde şimdi
olduğundan daha ateşli bir biçimde sürdürülü-
yordu, hem de burada, Roma'da, devlette hü-
küm süren barış sayesinde, göz ardı edilmiyordu.
Böylece bu adamı hem Tarentumlular¹¹ <hem
Locrisliler¹²> hem Regiumlular¹³ hem de
Neapolisliler¹⁴ vatandaşlıkla ve diğer ayrıcalıklar-
la donattılar ve dahilerle ilgili bir yargıda buluna-
bilen herkes onun tanınmaya ve dostluk kurma-
ya değer olduğunu düşündü. Ününün bu kadar
parlak oluşu sebebiyle, uzaktaki insanlarca da ta-
nınınca, Marius ve Catulus'un konsüllüğünde¹⁵
Roma'ya geldi. İlkin bu iki konsülü kazandı.
Bunlardan biri ona yazması için çok mükemmel
konular¹⁶ sağladı, diğeri tarihsel malzeme ver-
mekle kalmayıp kendisi de çaba gösterip iyi bir
dinleyici olabildi. Archias henüz *toga praetexta*¹⁷
giyerken Luculluslar¹⁸ onu hemen kendi evleri-
ne kabul ettiler. Bu adamın gençlik yıllarının
gözdesi olan bu evin, yaşlılık yıllarına karşı da
çok içten davranması sadece yeteneği ve bilgisi
sebebiyle değil, aynı zamanda karakteri ve
ahlâksal üstünlüğü sebebiyledir de. O zamanlar
Archias, Numidialı Quintus Metellus tarafından
ve oğlu Pius¹⁹ tarafından sevilen birisiydi, M.

- tulo et patre et filio, a L. Crasso colebatur. Lucullos vero et Drusum et Octavios et Catonem et totam Hortensiorum domum devinctam consuetudine cum teneret, adficiebatur summo honore, quod eum non solum colebant qui aliquid percipere atque audire studebant, verum etiam si qui forte simulabant.
- 4 interim satis longo intervallo, cum esset cum M. Lucullo in Siciliam profectus et cum ex ea provincia cum eodem Lucullo decederet, venit Heracleam. quae cum esset civitas aequissimo iure ac foedere, ascribi se in eam civitatem voluit idque cum ipse per se dignus putaretur tum auctoritate et gratia Luculli
- 7 ab Heracliensibus impetravit. data est civitas Silvani lege et Carbonis: SI QVI FOEDERATIS CIVITATIBVS ASCRIPTI FVISSSENT, SITVM CVM LEX FEREBATVR IN ITALIA DOMICILIVM HABVISSSENT ET SI SEXAGINTA DIEBVS APVD PRAETOREM ESSENT PROFESSI. cum hic domicilium Romae multos iam annos haberet, professus est apud praetorem Q. Metellum, familiarissimum suum.

Aemilius²⁰ tarafından dinlenirdi, hem baba hem de oğul Q. Catulus²¹ ile arkadaşlık ediyordu, L. Crassus'tan²² saygı görüyordu. Luculluslar'ı tabii hem de Drusus'u²³ ve Octaviuslar'ı²⁴ ve Cato'yu²⁵ ve Hortensiuslar'ın²⁶ birbirine son derece bağlı tüm ailesini dostluk ilişkisiyle kazandığından, kendisine büyük saygınlık gösteriliyordu; onu, sadece bir şey kapmaya ve öğrenmeye istekli olanlar değil, aynı zamanda sanki istekliymiş gibi davrananlar da yüceltiyordu.

- 4 Bu sırada, yeterince uzun bir aradan sonra, M. Lucullus²⁷ ile birlikte Sicilia'ya yola çıktıktan ve yine Lucullus ile o eyaletten ayrıldıktan sonra Heraclea'ya²⁸ geldi. Heraclea eşit hak ve ittifakla bağlı bir kent olduğundan, kendisinin bu kentin yurttaşlığına kaydedilmesini istedi ve bu yurttaşlığı, kendisinin ona layık olduğunun düşünülmesinin yanı sıra Lucullus'un nüfuzu ve saygınlığı sebebiyle Heraclealılardan elde etti. Vatandaşlık Silvanus ve Carbo yasası²⁹ uyarınca verildi: EĞER BİRİLERİ MÜTTEFİK KENTLERİN VATANDAŞLIĞINA KAYIT OLMUŞLARSA, YASA YÜRÜRLÜĞE KONDUĞUNDA İTALYA'DA BİR MESKEN EDİNMIŞLERSE VE ALTMİŞ GÜN İÇİNDE *PRAETOR*UN HUZURUNDA BEYANDA BULUNMUŞLARSA (yurttaşlık hakkını elde ederler). Bu adam uzun yıllar Roma'da bir meskene sahip olduğundan, kendisinin çok yakın dostu olan

- 8 Si nihil aliud nisi de civitate ac lege dicimus, nihil dico amplius; causa dicta est. quid enim horum infirmari, Gratti, potest? Heraclaeane esse tum ascriptum negabis? adest vir summa auctoritate et religione et fide, M. Lucullus, qui se non opinari sed scire, non audisse sed vidisse, non interfuisse sed egisse dicit. adsunt Heraclienses legati, nobilissimi homines; huius iudici causa cum mandatis et cum publico testimonio venerunt; qui hunc ascriptum Heracliensem dicunt. hic tu tabulas desideras Heracliensium publicas quas Italico bello incenso tabulario interisse scimus omnes? est ridiculum ad ea quae habemus nihil dicere, quaerere quae habere non possumus et de hominum memoria tacere, litterarum momeriam flagitare et, cum habeas amplissimi viri religionem, integerrimi municipi ius iurandum fidemque, ea quae depravari nullo modo possunt repudiare, tabulas quas idem dicis solere corrumpi
- 9 desiderare. an domicilium Romae non habuit? is qui tot annis ante civitatem datam sedem omnium rerum ac fortunarum suarum Romae conlocavit! an non est professus? im-

praetor Q. Metellus'un huzurunda beyanda bulundu.

Eğer yurttaşlık ve yasaya ilişkin söyleyeceğimiz artık başka bir şey yoksa, daha fazla konuşmuyorum; savunma tamamlanmıştır. Çünkü bunlardan hangisi çürütülebilir, Grattius? Öyleyse Heraclea vatandaşlığına yazılmış olduğunu inkar mı edeceksin? Hem vicdan hem de şeref bakımından yüksek otorite sahibi bir adam olan M. Lucullus buradadır; kendisi tahminde bulunmadığını, aksine bilgisi olduğunu, duymuş olmadığını, aksine görmüş olduğunu, iştirak etmiş olmadığını, aksine yapmış olduğunu söylüyor. Pek soylu kişiler olan Heraclealı elçiler buradadırlar; bu duruşma sebebiyle, görevle ve resmi tanıklık için geldiler; bu adamın Heraclea vatandaşı olarak kaydedildiğini söylüyorlar. Bu noktada sen, İtalya savaşında yanan arşivde yok olduklarını hepimizin bildiği, Heraclea vatandaşlarına ait resmi kayıtları mı bekliyorsun?³⁰ Bildiklerimiz karşısında hiçbir şey söylememek, bilemeyeceğimiz şeyleri soruşturmak ve insanların anımsadıkları karşısında susmak, belgelerde kayıtlı olanı ısrarla istemek ve çok seçkin bir kişinin dürüstlüğüne, gayet özgür bir kentin yeminini ve teminatını bildiğin halde, hiçbir biçimde saptırılamayacak şeyleri küçümsemek, keza bozulma adetinde olduğunu bildiğin kayıtları arzulamak gülünç bir

- mo vero iis tabulis professus quae solae ex illa professione conlegioque praetorum obtinent publicarum tabularum auctoritatem.
- 5 nam cum Appi tabulae negligentius adservatae dicerentur, Gabini, quam diu incolumis fuit, levitas, post damnationem calamitas omnem tabularum fidem resignasset, Metellus, homo sanctissimus modestissimusque omnium, tanta diligentia fuit, ut ad L. Lentulum praetorem et ad iudices venerit et unius nominis litura se commotum esse dixerit. his igitur <in> tabulis nullam lituram in nomine
- 10 A. Licini videtis. quae cum ita sint, quid est quod de eius civitate dubitetis, praesertim cum aliis quoque in civitatibus fuerit ascriptus? etenim cum mediocribus multis et aut nulla aut humili aliqua arte praeditis <non> gravate civitatem in Graecia homines imperiebant, Reginos credo aut Locrensis aut Neapolitanos aut Tarentinos, quod scaenicis artificibus largiri solebant, id huic summa ingeni praedito gloria noluisse! quid? cum ceteri non modo post civitatem datam sed etiam post legem Papiam aliquo modo in eorum municipiorum tabulas inrepserunt, hic

şeydir. Yoksa Roma'da bir meskeni yok muydu? Bu adama vatandaşlık verilmezden önce bunca yıldır bütün işlerinin ve hatta mallarının mekanını Roma'da kurmadı mı? Yoksa beyanda mı bulunmadı? Aksine! Beyanda bulundu, hem de *praetor*ların beyanına ve makamına dayanarak resmi belge geçerliliğini tek başlarına elinde bulunduran o kayıtlarla. Çünkü Appius'un³¹ kayıtlarının özensiz bir biçimde korunduğu söylendiğinden, kendisine zarar verilmediği sürece Gabinus'un³² gösterdiği kaypaklığı, mahkumiyetinden sonra başına gelen felaket, kayıtlara duyulan güveni ortadan kaldırdığında, herkesin içinde çok saygıdeğer ve çok ölçülü bir insan olan Metellus, *praetor* L. Lentulus'a ve yargıçlara gidecek kadar ve kendisinin tek bir isimdeki bir silintiden rahatsız olduğunu söyleyecek kadar çok titizlik gösteren biriydi. Öyleyse bu kayıtlarda A. Licinus'un isminde hiçbir silinti görmezsiniz. Madem ki durum böyledir, özellikle diğer kentlerde de vatandaşlığa kaydedilmiştir, onun vatandaşlığından şüphe edecek ne var? İşin doğrusu Graecia'da³³ insanlar vatandaşlığı, sıradan birçok insanla ve, ya hiç yeteneği olmayan ya da vasat bir yeteneğe sahip olanlarla keyfiyetsiz paylaşıyorlardı, Rhegumluların, Locrislilerin veya Neapolislilerin ya da Tarentumluların tiyatro artistlerine bol bol bağışlamak adetinde oldukları şeyi, yeteneğe karşı du-

- qui ne utitur quidem illis in quibus est scriptus, quod semper se Heracliensem esse voluit, reicietur? census nostros requiris. scilicet. est enim obscurum proxumis censoribus hunc cum clarissimo imperatore, L. Lucullo, apud exercitum fuisse, superioribus cum eodem quae-store fuisse in Asia, primis, Iulio et Crasso, nullam populi partem esse censam. sed quoniam census non ius civitatis confirmat ac tantum modo indicat eum qui sit census, ita se iam tum gessisse pro cive, iis temporibus quem tu criminaris ne ipsius quidem iudicio in civium Romanorum iure esse versatum et testamentum saepe fecit nostris legibus et adiit hereditates civium Romanorum et in beneficiis ad aerarium delatus est a L. Lucullo pro consule. quare argumenta, si quae potes. numquam enim hic neque suo neque amicorum iudicio revincetur.
- 12 Quaeres a nobis, Gratti, cur tanto opere hoc homine delectemur. quia suppeditat nobis ubi et animus ex hoc forensi strepitu reficiatur et aures convicio defessae conquiescant, an tu existimas aut suppetere nobis

yulan en yüksek övünce sahip bu kişi için istemiş olduklarına gel de inan! Niçin? Diğerleri sadece vatandaşlık verildikten sonra değil, Papius yasasından³⁴ sonra da herhangi bir şekilde o kentlerin kayıtlarına geçtikleri halde, yazılı olduğu kayıtları bile kullanmayan bu adam, her zaman Heraclealı olmayı istediği için, red mi edilecek? Bize ait sayım listesini soruşturuyorsun. Peki öyle olsun. Çünkü son *censor*lar³⁵ zamanında bu adamın, çok ünlü bir komutan olan L. Lucullus ile birlikte orduda olduğu, daha öncekiler zamanında, *quaestor*³⁶ olan aynı kişiyle birlikte Asya'da olduğu, ilk *censor*lar Iulius ve Crassus zamanında³⁷ halkın hiçbir kesiminde sayım yapılmadığı açıktır. Ancak nüfus sayımı vatandaşlık hakkını doğrulamadığından ve de sayıma dahil edilen adamın bundan sonra artık sadece vatandaş gibi davrandığını gösterdiğinden, o sıralarda kendi kanısına göre bile Roma vatandaşlarının hukukuna bağlı olmadığını bildirdiğin bu adam, hem çoğu kez vasiyetini bizim yasalarımıza göre hazırladı, hem de Roma vatandaşlarının verasetine girdi, hem de *proconsul*³⁸ Lucius Lucullus tarafından devlete hizmeti geçmiş kişiler arasında sayıldı. Elinden geliyorsa, delilleri araştır. Çünkü bu adam ne kendi yargısıyla ne de arkadaşlarının yargısıyla asla alt edilemeyecektir.

Bu insandan niçin bu kadar çok hoşlandığımı

posse quod cotidie dicamus in tanta varietate rerum, nisi animos nostros doctrina excolamus, aut ferre animos tantam posse contentionem, nisi eos doctrina eadem relaxemus? ego vero fateor me his studiis esse deditum. ceteros pudeat, si qui ita se litteris abdidierunt, ut nihil possint ex iis neque ad communem adferre fructum neque in aspectum lucemque proferre; me autem quid pudeat qui tot annos ita vivo, iudices, ut a nullo umquam me tempore aut commodo aut otium meum abstraxerit aut voluptas avocaverit aut denique somnus retardarit? quare quis tandem me reprehendat aut quis mihi iure suscenseat, si quantum ceteris ad suas res obeundas, quantum ad festos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates et ad ipsam requiem animi et corporis conceditur temporum, quantum alii tribuunt tempestivis conviviis. quantum denique alveolo, quantum pilae, tantum mihi egomet ad haec studia recolenda sumpsero?

Atque hoc idem eo mihi concedendum est magis, quod ex his studiis haec quoque crescit oratio et facultas quae quantacumque

soracaksın, Grattius. Çünkü bu adam hem ruhumuzun, bu mahkeme gürültüsünden hemen sonra nerede kendine geleceği, hem de bağırtılardan bitkin düşen kulakların nerede dinleneceği konusunda bize destek oluyor. Yoksa sen, ruhlarımızı edebiyat öğretisi ile geliştirmedikçe, bu kadar çeşitli olaylar içinde günlük konuşmalarımızın bize yetebileceğini mi sanıyorsun, ya da ruhlarımızı aynı öğretiyile gevşetmeden, bu kadar büyük gerginliğe katlanacaklarını mı düşünüyorsun? Ben kendimi bu çalışmalara verdiğimi kesinlikle itiraf ediyorum. Ne topluma yardımda bulunamayacak kadar, ne de ortaya ve gün ışığına bir şey çıkarmayacak kadar edebiyatta derinleşenler varsa, onlar utansın; ben neden utanayım, sayın yargıçlar? Bunca yıldır öyle bir yaşam sürüyorum ki, bir kimsenin tehlikede olduğu durumlardan ya da bir kimsenin yararına olduğu durumlardan beni ne tatilim ayırmıştır, ne zevkim uzaklaştırmıştır ve sonunda ne de uykum alıkoymuştur. Bu sebeple, eğer başkalarınca kendi işlerini tamamlamak, bayram günlerini spor ve eğlencelerle kutlamak için, başka zevkler için ve hatta ruhun ve bedenin dinlenmesi için harcanan zaman kadarını ve başkalarının da uzun süreli ziyafetlere, zar oyununa, top oyununa ayırdıkları zaman kadarını ben de bu çalışmalar üzerinde yeniden düşünmek için harcamışsam, kim beni suçlayabilir ya

est in me numquam amicorum periculis defuit. quae si cui levior videtur, illa quidem certe quae summa sunt, ex quo fonte hauriam, sentio. nam nisi multorum praeceptis multisque litteris mihi ab adulescentia suasisset nihil esse in vita magno opere expetendum nisi laudem atque honestatem, in ea autem persequenda omnis cruciatus corporis, omnia pericula mortis atque exili parvi esse ducenda, numquam me pro salute vestra in tot ac tantas dimicationes atque in hos profligatorum hominum cotidianos impetus obiecissem. sed pleni sunt omnes libri, plene sapientium voces, plena exemplorum vetustas; quae iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet. quam multas nobis imagines non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum fortissimorum virorum expressas scriptores et Graeci et Latini reliquerunt! quas ego mihi semper in administranda re publica proponens animum et mentem meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam.

da kim bana kızmakta haklı olabilir?

Hatta benim için bundan çok daha fazlasına izin verilmesi gerekir, çünkü bu çalışmalar aracılığıyla bu konuşma biçimim gelişir ve bende bulunduğu kadarıyla yeteneğim, arkadaşlarımla tehlikeli anlarında asla başarısızlığa uğramamış olur. Birine bu yeteneğim önemsiz gibi görünse bile, son derece üstün olan bu çalışmaları hangi kaynaktan içtiğimin gerçekten hiç şüphesiz ayırdındayım. Çünkü yaşamda şereften ve dürüstlükten başka hiçbir şeyin ısrarla istenmemesi gerektiğine, bu şeyleri elde etme konusunda da her türlü bedensel işkenceye, her türlü ölüm ve sürgün tehlikesine pek değer verilmemesi gerektiğine, birçok kimselerin ahlâk ilkeleri ve birçok edebi yazıları sayesinde, gençliğimden beri inanmamış olsaydım, sizin kurtuluşunuz için bu kadar çok ve bu kadar büyük mücadelelere ve aşağılık insanların bu hergünkü saldırılarına³⁹ asla karşı koyamazdım. Ama bütün kitaplar, bilge insanların sözleri, eski zamanlar örneklerle doludur; edebiyatın ışığı olmasa, bunların hepsi karanlıkta kalırlardı. Hem Yunan hem de Latin yazarları sadece saygıyla hayranlık duyalım diye değil, aynı zamanda öykünelim diye de, bize en yürekli kişilerden, ne çok önemli betimlemeler bırakmışlardır! Bu betimlemeleri devleti yönetmede kendim için daima göz önünde bulunduran ben ruhuma

7 Quaeret quispiam: 'quid? illi ipsi summi
15 viri quorum virtutes litteris proditae sunt istane doctrina quam tu effers laudibus eruditi fuerunt?' difficile est hoc de omnibus confirmare, sed tamen est certum quid respondeam. ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse sine doctrina et naturae ipsius habitu prope divino per se ipsos et moderatos et gravis exstitisse fateor. etiam illud adiungo saepius ad laudem atque virtutem naturam sine doctrina quam sine natura valuisse doctrinam. atque idem ego hoc contendo, cum ad naturam eximiam et inlustrem accesserit ratio quaedam conformatioque doctrinae, tum illud nescio quid praeclarum ac
16 singulare solere exsistere. ex hoc esse hunc numero quem patres nostri viderunt divinum hominem, Africanum, ex hoc C. Laelium, L. Furium, moderatissimos homines et continentissimos, ex hoc fortissimum virum et illis temporibus doctissimum, <M.> Catonem illum senem. qui profecto si nihil ad percipiendam colendamque virtutem litteris adiuvarentur, numquam se ad earum studium contulissent.

ve zihnime, kusursuz insanları düşünmekle biçim verirdim.

- 7 Birisi şöyle sorabilir: "Ne yani? Erdemleri yazıyla kuşaktan kuşağa aktarılmış o üstün kişiler şu senin övgüyle sözünü ettiğin öğretiyile mi bilgili oldular?" Bunu hepsi için kanıtlamak zordur, ama yine de ne yanıt vereceğim bellidir. Ben eğitim olmaksızın birçok kimsenin yüce ruhlu ve erdemli kişiler olduklarını ve kendi doğalarına ilişkin, hemen hemen tanrısal olan bir nitelik sayesinde kendiliklerinden, hem ölçülü hem de vakur bir hal almış olduklarını itiraf ediyorum; hatta şunu da ekliyorum, eğitimsiz doğal yetenek, doğal yeteneksiz eğitimden daha sık şöhrete ve erdeme ulaştırmıştır. Ben ayrıca şunu da ileri sürüyorum; seçkin ve parlak bir doğal yapıya eğitimden elde edilen bilgi ve olgunluk eklediğinde, işte o zaman parlak ve ender bulunan bir şey meydana gelir. Atalarımız tanrısal bir kişilik olan Africanus'u⁴⁰, çok ölçülü ve iradelerine oldukça hakim kişiler olan Gaius Laelius'u⁴¹, Lucius Furius'u⁴², pek yürekli ve zamanının en bilgili kişisi olan ihtiyar Marcus Cato'yu⁴³ bu türden kişiler arasında görmüşlerdir. Bunlar erdemi öğrenmek ve geliştirmek konusunda edebiyattan hiçbir yardım almasalardı, kuşkusuz kendilerini hiçbir zaman edebiyat çalışmalarına veremezlerdi.

8 Quodsi non hic tantus fructus ostendere-
17 tur et si ex his studiis delectatio sola petere-
tur, tamen, ut opinor, hanc animi remissio-
nem humanissimam ac liberalissimam iudi-
caretis. nam ceterae neque temporum sunt
neque aetatum omnium neque locorum; at
haec studia adulescentiam alunt, senectutem
oblectant, secundas res ornant, adversis per-
fugium ac solacium praebent, delectant do-
mi, non impediunt foris, pernoctant nobis-
cum, peregrinantur, rusticantur.

Quodsi ipsi haec neque attingere neque
sensu nostro gustare possemus, tamen ea
mirari deberemus, etiam cum in aliis videre-
mus. quis nostrum tam animo agresti ac du-
ro fuit, ut Rosci morte nuper non commove-
retur? qui cum esset senex mortuus, tamen
propter excellentem artem ac venustatem vi-
debatur omnino mori non debuisse. ergo ille
corporis motu tantum amorem sibi concilia-
rat a nobis omnibus: nos animorum incre-
dibilis motus celeritatemque ingeniorum
18 neglegemus? quotiens ego hunc Archiam vi-
di, iudices, –utar enim vestra benignitate,
quoniam me in hoc novo genere dicendi

8 Bununla birlikte, böyle büyük bir yarar açığa çıkarılmasa ve bu çalışmalarda sadece haz aransa bile, yine de zannediyorum ki, zihnın bu gevşemesinin çok insancıl ve çok saygıdeğer bir şey olduğu yargısına varırdınız. Çünkü başka uğraşlar ne zamana, ne çağa, ne de koşullara bağlıdır; ama edebiyat çalışmaları gençlik çağını besler, yaşlılık çağını hoşça geçirir, iyi günleri süsler, kötü günler için sığınak ve teselli sağlar, kendi yurdumuzda zevk verir, yabancı ülkelerde sıkıntıları giderir, geceyi bizimle birlikte geçirir, yolculuk eder, kırlarda yoldaşımız olur.

Bununla birlikte, kendimiz bunları üstlenemesek ve kendi düşüncemizle deneyemesek bile, başkalarında gördüğümüz zaman, yine de onlara hayran kalmamız gerekir. İçimizden hangimiz, geçenlerde Roscius'un⁴⁴ ölümüyle sarsılmayacak kadar kaba ve katı ruhluydu? Yaşlıyken öldüğü halde, üstün sanatı ve sevimli kişiliği yüzünden, yine onun tamamen ölmemesi gerektiği düşünülürdü. Öyleyse O, sadece vücudunun hareketiyle hepimizin sevgisini kazanmışken, biz ruhların inanılmaz hareketlerini, dehaların çevikliğini yadsıyacak mıyız? Sayın yargıçlar, ben bu Archias'ın kaç kez –bu yeni konuşma türünde beni böyle dikkatle dinlediğiniz için, hoşgörünüzden yararlanacağım– ben bu adamın kaç kez, tek bir harf yazmadığı halde, o sırada söz konusu olan konu-

tam diligenter attenditis– quotiens ego hunc vidi, cum litteram scripsisset nullam, magnum numerum optimorum versuum de iis ipsis rebus quae tum agerentur dicere ex tempore, quotiens revocatum eandem rem dicere commutatis verbis atque sententiis! quae vero accurate cogitateque scripsisset ea sic vidi probari, ut ad veterum, scriptorum laudem perveniret. hunc ego non diligam, non admirer, non omni ratione defendendum putem? atque sic a summis hominibus eruditissimisque accepimus ceterarum rerum studia ex doctrina et praeceptis et arte constare, poetam natura ipsa valere et mentis viribus excitari et quasi divino quodam spiritu inflari. quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat poetas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur. sit igitur, iudices, sanctum apud vos, humanissimos homines, hoc poetae nomen quod nulla umquam barbaria violavit. saxa atque solitudines voci respondent, bestiae saepe immanes cantu flectuntur atque consistunt: nos instituti rebus optimis non poetarum voce moveamur? Home-

lara ilişkin çok sayıda pek güzel dizeleri doğaçtan söylediğini görmüşümdür! Sahneye tekrar çağrıldığında, aynı şeyi kaç kez, kelimeleri ve cümleleri değiştirerek söylediğini görmüşümdür. Gerçekten özenle ve düşünerek yazdığı şeylerin, eski yazarların şöhretine ulaşacak kadar övüldüğünü görmüşümdür. Ben bu adamı takdir etmeyeyim mi, ona hayran olmayayım mı ve her yolla savunmam gerektiği yargısına varmayayım mı? Ama en büyük ve en bilgili kişilerden duymuşuzdur ki, başka konuların eğitimi bir öğretiden yola çıkarak hem ilkelerle hem de teknikle olanaklıyken, şair doğal yeteneğiyle güçlüdür, zihin gücüyle harekete geçer ve sanki tanrısal bir esinden ilham alır. Bu nedenle, bizim Ennius⁴⁵ şairleri kutsal kişiler olarak adlandırmakta haklıdır, çünkü bize sanki tanrıların bir armağanı, bir lütfu olarak bahşedilmiş gibidirler. O halde, saygıdeğer yargıçlar, şairin, hiçbir barbar ülkenin saygısızlık etmediği bu adı, en insancıl kişiler olan sizlerin arasında kutsal olsun. Kayalıklar ve ıssız yerler sesi yankılarken, vahşi hayvanlar bir şarkı duyduklarında, çoğu kez etkilenip oldukları yerde kalırlarken, en iyi olanaklarla eğitilmiş olan bizler şairlerin sesinden etkilenmeyelim mi? Colophonlular⁴⁶ Homeros'un⁴⁷ kendi vatandaşları olduğunu söylüyorlar. Chioslular⁴⁸ onu kendilerine malediyorlar, Salamisli⁴⁹ geri istiyorlar,

rum Colophonii civem esse dicunt suum,
Chii suum vindicant, Salaminii repetunt,
Smyrnaei vero suum esse confirmant itaque
etiam delubrum eius in oppido dedicave-
runt, permulti alii praeterea pugnant inter se
atque contendunt.

- 9 Ergo illi alienum, quia poeta fuit, post
mortem etiam expetunt: nos hunc vivum qui
et voluntate et legibus noster est repudia-
mus, praesertim cum omne olim studium at-
que omne ingenium contulerit Archias ad
populi Romani gloriam laudemque celebra-
dam? nam et Cimbricas res adulescens attigit
et ipsi illi C. Mario qui durior ad haec studia
20 videbatur iucundus fuit. neque enim quis-
quam est tam aversus a Musis qui non man-
dari versibus aeternum suorum laborum faci-
le praeconium patiatur. Themistoclem illum,
summum Athenis virum, dixisse aiunt, cum
ex eo quaereretur quod acroama aut cuius
vocem libentissime audiret: eius a quo sua
virtus optime praedicaretur. itaque ille Mari-
us item eximie L. Plotium dilexit, cuius inge-
nio putabat ea quae gesserat posse celebrari.
21 Mithridaticum vero bellum magnum atque

Smyrnalılar⁵⁰ onun gerçekten kendilerinin olduğunu ileri sürüyorlar, ve hatta ona kentte kutsal bir yer ithaf etmiş bulunuyorlar, ayrıca diğer birçokları aralarında kavgâ ediyorlar ve tartışıyorlar.

- 9 Demek ki onlar yabancı birini, şair olduğu için, ölümünden sonra bile kabul ediyorlar; hem kendi arzularıyla hem de yasalar gereği bizim olan bu Archias'ı hayattayken, ayrıca bütün gayretini ve bütün yeteneğini onurlandırmaya adanmışken red mi edelim? Çünkü daha gençken hem Cimperlerin⁵¹ tarihiyle ilgilendi, hem de bu gibi çalışmalara karşı daha duyarsız gibi görünen Gaius Marius'un⁵² beğenisini kazandı. Çünkü hiç kimse kendi çalışmalarının sonsuz övgüsünün şiirlere teslim edilmesinden memnun olmayacak kadar Musalardan⁵³ yüz çevirmiş değildir. Atina'da zirvede bir kişi olan Themistocles'e⁵⁴ hangi dinletiyi ya da kimin sesini en çok zevk alarak dinlediği sorulduğunda, kendisinin yiğitliğini en iyi ifade edeninkini, diye yanıtladığı söylenir. Aynı biçimde Marius, dehası yoluyla yaptığı işlerin onurlandırılabilceğini düşündüğü Lucius Plotius'u⁵⁵ olağandan öte sevmiştir. Gerçekten büyük ve zor bir savaş olan, hem karada hem de denizde değişik şekillerde yapılan Mithridates savaşı⁵⁶, bütünıyla onun tarafından anlatılmıştır. Bu kitaplar sadece, çok cesur ve çok şerefli bir kişi olan Lucius Lucullus'u değil, Roma halkının adını da

difficile et in multa varietate terra marique
versatum totum ab hoc expressum est. qui
libri non modo L. Lucullum, fortissimum et
clarissimum virum, verum etiam populi Ro-
mani nomen inlustrant. populus enim Roma-
nus aperuit Lucullo imperante Pontum et re-
giis quondam opibus et ipsa natura et regio-
ne vallatum; populi Romani exercitus eodem
duce non maxima manu. innumerabilis Ar-
meniorum copias fudit; populi Romani laus
est urbem amicissimam Cyzicenorum eius-
dem consilio ex omni impetu regio atque to-
tius belli ore ac faucibus ereptam esse atque
servatam. nostra semper feretur et praedica-
bitur L. Lucullo dimicante, cum interfectis
ducibus depressa hostium classis est, incre-
dibilis apud Tenedum pugna illa navalis;
nostra sunt tropaea, nostra monumenta,
nostri triumphi. quae quorum ingeniis sic fe-
runtur ab iis populi Romani fama celebratur.

22 carus fuit Africano superiori noster Ennius
itaque etiam in sepulcro Scipionum putatur
is esse constitutus ex marmore. at iis laudi-
bus certe non solum ipse qui laudatur, sed
etiam populi Romani nomen ornatur. in cae-

göklere çıkarır. Çünkü Roma halkı eskiden hem krallığın serveti hem de kendi doğası ve bulunduğu arazi sebebiyle sağlamlaştırılmış olan Pontus'un⁵⁷ kapılarını Lucillus'un komutasında açtı; aynı komutanın emrinde Roma halkının ordusu çok da büyük olmayan bir askeri birlikle, Armeniusların⁵⁸ sayısız kuvvetlerini dağıttı; aynı adamın siyaseti sayesinde büyük dost Cyzicus⁵⁹ kentinin, krallığın her türlü saldırısından kurtarılmış ve savaşın eşiğinden çevrilmiş olması Roma halkının övüncüdür; düşmanın komutanları öldürülüp donanması batırıldığında, Tenedus⁶⁰ yakınındaki o inanılmaz deniz savaşı Lucius Lucillus'un mücadele etmesiyle daima bizim olarak söylenecek ve övülecektir; anıtlar bizim, zafer alayları bizindir. Roma halkının ünü, dehalarıyla bunları dile getiren kişiler aracılığıyla yayılır. Yaşlı Africanus için şairimiz Ennius değerliydi ve bundan dolayı Scipio'nun mezarlığında bile onun mermerden bir heykelinin bulunduğu söylenir. Ama o övgülerle, yalnız övülenin kendisi değil, aynı zamanda Roma halkının ismi de yüceltilir. Şimdi hayatta bulunan Cato'nun atası olan Cato⁶¹ göklere yükseltilir; ve böylece Roma halkının tarihine büyük bir onur eklenir. Kısacası bütün o Maximusların, Marcellusların, Fulviusların hepsi⁶² hepimizin ortak onayı olmadan şeref kazanmaz-

- lum huius proavus Cato tollitur; magnus honos populi Romani rebus adiungitur. omnes denique illi Maximi, Marcelli, Fulvii non sine communi omnium nostrum laude decorantur. ergo illum qui haec fecerat Rudinum hominem maiores nostri in civitatem receperunt: nos hunc Heracliensem multis civitatibus expetitur, in hac autem legibus constitutum de nostra civitate eiciemus?
- 23 Nam si quis minorem gloriae fructum putat ex Graecis versibus percipi quam ex Latinis, vehementer errat, propterea quod Graeca leguntur in omnibus fere gentibus, Latina suis finibus exiguis sane continentur. quare si res eae quas gessimus orbis terrae regionibus definiuntur, cupere debemus quo eminus manuum nostrarum tela pervenerint, eodem gloriam famamque penetrare, quod cum ipsis populis de quorum rebus scribitur haec ampla sunt, tum iis certe qui de vita gloriae causa dimicant, hoc maximum et periculorum incitamentum est et laborum.
- 24 quam multos scriptores rerum suarum magnus ille Alexander secum habuisse dicitur! atque is tamen, cum in Sigaeo ad Achiilis tu-

- 10 lar. Bunları yapmış olan O Rudiaeliyi⁶³ atalarımız. vatandaşlığa kabul ettiğine göre: öyleyse birçok kentin vatandaşlığı için talepte bulunulan, Heraclea'da ise vatandaşlığı yasalarla kararlaştırılan bu Heraclealıyı biz vatandaşlığımızdan çıkaracak mıyız?

Birisi Yunan dizelerinden elde edilen şöhretin kârının, Latin dizelerinden yakalanılan şöhretin kârından daha az olduğunu sanıyorsa, büyük bir yanılgıya düşer; çünkü Yunan dizeleri hemen hemen bütün uluslarda okunmaktadır, oysa Latin dizeleri kuşkusuz kendi dar sınırları içinde kalır. O halde, yaptığımız işler dünyanın sınırlarıyla çevreleniyorsa, askeri birliklerimizin silahlarının ulaştığı uzaklığa kadar şanımızın ve şöhretimizin de nüfuz etmesini arzu etmeliyiz, çünkü bu şeyler, başarıları tarihe kaydedilen halkların kendileri için muhteşem olduğu kadar, yaşamları pahasına şerefleri için mücadele eden kişiler için de tehlikelere ve sıkıntılara katlanmak konusunda itici bir güçtür. Büyük İskender'in⁶⁴, kendi başarılarının yazarı olarak, olabildiğince çok kişiyi yanında bulundurduğu söylenir! Ama yine de Sigeum'da⁶⁵ Achilleus'in⁶⁶ mezarı başında dururken, "ey talihli delikanlı" demiştir, "sen ki yiğitliğinin habercisi olarak Homeros'u bulmuşsun." Ve gerçekten de öyle. Çünkü *Ilıas*⁶⁷ destanı olmamış olsaydı, onun vücudunu örten mezar, ismini de

mulum astitisset: 'O fortunate', inquit, 'adulescens qui tuae virtutis. Homerum praeconem inveneris!' et vere. nam nisi Ilias illa exstitisset, idem tumulus qui corpus eius contexerat nomen etiam obruisset. quid? noster hic Magnus qui cum virtute fortunam adaequavit, nonne Theophanem Mytilenaeum, scriptorem rerum suarum, in contione militum civitate donavit et nostri illi fortes viri sed rustici ac milites dulcedine quadam gloriae commoti quasi participes eiusdem laudis magno illud clamore approbaverunt?

- 25 Itaque, credo, si civis Romanus Archias legibus non esset, ut ab aliquo imperatore civitate donaretur perficere non potuit. Sulla cum Hispanos et Gallos donaret, credo, hunc petentem repudiasset. quem nos in contione vidimus, cum ei libellum malus poeta de populo subiecisset, quod epigramma in eum fecisset tantum modo alternis versibus longiusculum, statim ex iis rebus quas tum vendebat iubere ei praemium tribui, sed ea condicione ne quid postea scriberet. qui sedulitatem mali poetae duxerit aliquo tamen praemio dignam, huius ingenium et vir-

ortadan kaldırmış olurdu. Buna ne dersin? Talihi-
ni cesaretiyle bir sayan şu bizim Magnus⁶⁸ kendi
başarılarının yazarı olan Mytileneli Theophanis'i⁶⁹
askerlerin bir toplantısında vatandaşlıkla ödüllен-
dirmede mi? Ve bizim o yiğit kişilerimiz, köylü ve
asker olmaları bir yana, şöhretin çekiciliğiyle tah-
rik olup sanki aynı şerefın paylaşılanlarıymış gibi
bu olayı büyük alkışla onaylamadılar mı?

O halde Archias yasalar uyarınca Roma vatan-
daşı olmasaydı, bir başkomutan tarafından kendi-
sine vatandaşlık bağışlanmayacaktı, öyle mi!
Sulla⁷⁰, Hispanialılara⁷¹ ve Gallialılara⁷² vatan-
daşlık bağışladığı halde, ricada bulunan bu ada-
mı reddetmişti, öyle mi! Sulla'nın bir halk toplan-
tısında, kalabalığın arasından şair özentisi bir
adam yalnızca elegia vezniyle⁷³, onun için yaz-
mış olduğu uzunca bir epigram⁷⁴ içeren kitapçığı
kendisine uzatınca, bundan sonra şiir yazmaması
koşuluyla şaire o sırada satışını yapmakta olduğu
şeylerden derhal bir armağan verilmesini emretti-
ğine tanık olduk. Kötü bir şairin gayretinin bile
ödüle değer olduğunu düşünen bir kimse Archi-
as'ın yazı yazmaktaki dehasını ve gücünü ve de
yeteneğini istememiş midir? Niçin? Birçoklarına
vatandaşlık bahşetmiş olan çok yakın arkadaşı
Quintus Metellus Pius'tan⁷⁵ ne kendisi ne de Lu-
cullusların aracılığıyla mı vatandaşlık elde etmiş-
tir? Özellikle Metellus Pius kendi yaptıklarının ya-

- tutem in scribendo et copiam non expetisset? quid? a Q. Metello Pio, familiarissimo suo, qui civitate multos donavit, neque per se neque per Lucullos impetravisset? qui praesertim usque eo de suis rebus scribi cuperet, ut etiam Cordubae natis poetis pingue quiddam sonantibus atque peregrinum tamen auris suas dederet.
- 11 Neque enim est hoc dissimulandum quod obscurari non potest, sed prae nobis ferendum: trahimur omnes studio laudis et optimus quisque maxime gloria ducitur. ipsi illi philosophi etiam in iis libellis quos de contemnenda gloria scribunt nomen suum inscribunt: in eo ipso in quo praedicationem nobilitatemque despiciunt praedicari de se
- 27 ac <se> nominari volunt. Decimus quidem Brutus, summus vir et imperator, Acci, amicissimi sui, carminibus templorum ac monumentorum aditus exornavit suorum. iam vero ille qui cum Aetolis Ennio comite bellavit Fulvius non dubitavit Martis manubias Musis consecrare. quare in qua urbe imperatores prope armati poetarum nomen et Musarum delubra coluerunt, in ea non debent togati

zılmasını o derece arzu ederdi ki, Corduba'da⁷⁶ doğmuş olan, ağdalı ve alışılmamış türde şiir okuyan şairlere bile kulak verirdi.

- 11 Gizlenmesi mümkün olmayan bir şey gizli tutulmamalıdır, aksine açığa vurulmalıdır: şan-şeref heyecanı hepimizi cezbeder ve şöhret en iyileri fazlasıyla yönlendirir. Filozofların kendileri şöhreti hor görmek konusunda yazdıkları kitapların üzerine bile kendi isimlerini yazarlar: Övgüyü ve şöhreti hor gördükleri yerde bile, kendilerinin övülmelerini ve üne kavuşturulmalarını isterler. Yüce bir kişi ve başkomutan olan Decimus Brutus⁷⁷ bile samimi arkadaşı Accius'un⁷⁸ şiirleriyle tapınakların ve anıtların girişlerini süslemiştir. Bundan başka Aetolialılarla⁷⁹ yapılan savaşa beraberinde Ennius'u da götüren Fulvius⁸⁰ savaş ganimetini Musalara vakfetmekten kuşku duymamıştır. Bu sebeple, henüz yeni komutan olanların bile, şairlerin adlarına ve Musaların tapınaklarına saygı gösterdiği bir kentte *toga*lı yargıçların Musalara saygı göstermekten ve şairleri korumaktan çekinmemeleri gerekir.

iudices a Musarum honore et a poetarum salute abhorre.

- 28 Atque ut id libentius faciatis, iam me vobis, iudices, indicabo et de meo quodam amore gloriae nimis acri fortasse, verum tamen honesto vobis confitebor. nam quas res nos in consulatu nostro vobiscum simul pro salute huius <urbis> atque imperi et pro vita civium proque universa re publica gessimus, attigit hic versibus atque inchoavit. quibus auditis quod mihi magna res et iucunda visa est, hunc ad perficiendum adhortari <non destiti>. nullam enim virtus aliam mercedem laborum periculorumque desiderat praeter hanc laudis et gloriae. qua quidem detracta, iudices, quid est quod in hoc tam exiguo vitae curriculo et tam brevi tantis nos in laboribus 29 exerceamus? certe si nihil animus praesentiret in posterum et si, quibus regionibus vitae spatium circumscriptum est, isdem omnis cogitationes terminaret suas, nec tantis se laboribus frangeret neque tot curis vigiliisque angeretur nec totiens de ipsa vita dimicaret. nunc insidet quaedam in optimo quoque virtus, quae noctes ac dies animum glo-

Bunu daha istekle yapmanız için, sayın yargıçlar, şimdi kendimi size açıkça ifade edeceğim ve belki de aşırı derecede şiddetli, ancak yine de şerefli olan kendi şöhret aşkımı size itiraf edeceğim. Çünkü konsüllüğümde hem bu kentin ve aynı zamanda yönetimin kurtuluşu uğruna, hem de vatandaşların yaşamı uğruna ve genel olarak devlet uğruna sizinle beraber yaptıklarımıza, bu şair dizeleriyle değinmiş ve anlatmayı denemiştir. Dizeleri duyduğumda, bana büyük ve güzel bir çalışma olarak görüldüğünden, tamamlaması için Archias'ı teşvik etmekten kendimi alamadım. Çünkü erdem, sıkıntıların ve tehlikelerin bedeli olarak övgü ve şöhretten başka hiçbir bedel istemez. Bu bedelden de mahrum edilirse, sayın yargıçlar, bu kadar geçici ve kısa bir yaşam koşusunda bu kadar büyük zahmetler içinde biz ne diye çabalayalım? Ruh geleceğe dönük olarak hiçbir şey hissetmediyse ve herkes kendi yaşam süreci içinde süreyi sınırlayan şeylerle düşüncelerine bir sınır koyduysa, hiç kuşkusuz ne bu kadar büyük zorluklar içinde kendisini paralar, ne bu derece endişe ve uykusuzluk içinde işkence çeker ve ne de yaşamın kendisiyle ilgili olarak bu kadar çok mücadele ederdi. Gece-gündüz ruhu şöhret dürtüsüyle kışkırtacak ve ismimizin anılmasının, yaşamımızın süresiyle ölçülmemesi gerektiğini, ama gelecekteki bütün zamanlarda ismimizin aynı derecede anılır olmasının gerektiğini anımsatacak bir güç artık en iyi insanda da

riae stimulis concitat atque admonet non
cum vitae tempore esse dimittendam com-
memorationem nominis nostri sed cum omni
12 posteritate adaequandam. an vero tam parvi
30 animi videamur esse omnes qui in re publi-
ca atque in his vitae periculis laboribusque
versamur, ut cum usque ad extremum spati-
um nullum tranquillum atque otiosum spiri-
tum duxerimus, nobiscum simul moritura
omnia arbitremur? an statuas et imagines,
non animorum simulacra sed corporum, stu-
diose multi summi homines, reliquerunt:
consiliorum relinquere ac virtutum nostra-
rum effigiem nonne multo malle debemus
summis ingeniis expressam et politam? ego
vero omnia quae gerebam iam tum in geren-
do spargere me ac disseminare arbitrabar in
orbis terrae memoriam sempiternam. haec
vero sive a meo sensu post mortem afutura
est sive, ut sapientissimi homines putave-
runt, ad aliquam animi mei partem pertine-
bit, nunc quidem certe cogitatione quadam
speque delector.

12 vardır. Kamu işleriyle ve de yaşamın bu tehlikeleriyle ve sıkıntılarıyla uğraşan hepimiz son anımıza kadar huzurlu ve sakin bir nefes almadığımızdan, herşeyin bizimle aynı zamanda öleceğini düşünecek kadar zayıf ruhlu mu görünelim? Birçok üstün insan, ruhlarının değil ama bedenlerinin betimlemesi olan heykelleri ve büstleri çaba sarf ederek bırakmadılar mı? Üstün yeteneklerce biçim verilmiş ve cilalanmış bir model bırakmak yerine, düşüncelerimizin ve erdemlerimizin modelini bırakmayı fazlasıyla tercih etmemiz gerekmez mi? Doğrusu ben yaptığım her şeyi, daha yaparken etrafa dağıttığımı ve ebedi anısını yer-yüzünün belleğine yaydığımı düşünüyordum. Bu anı ölümden sonra, ister benim duyularımdan uzakta olsun, isterse bilge kişilerin düşündüğü gibi, ruhumun herhangi bir parçasına ulaşacak olsun, şimdi hiç olmazsa bunun düşüncesi ve ümidi bile beni sevindiriyor.

31 Quare conservate, iudices, hominem pudore eo quem amicorum videtis comprobari cum dignitate tum etiam vetustate, ingenio autem tanto quantum id convenit existimari, quod summorum hominum ingeniis expetitur esse videatis, causa vero eius modi quae beneficio legis, auctoritate municipi, testimonio Luculli, tabulis Metelli comprobetur. quae cum ita sint, petimus a vobis, iudices, si qua non modo humana, veum etiam divina in tantis ingeniis commendatio debet esse, ut eum qui vos, qui vestros imperatores, qui populi Romani res gestas semper ornavit, qui etiam his recentibus nostris vestrisque domesticis periculis aeternum se testimonium laudis daturum esse profitetur eoque est e numero, qui semper apud omnis sancti sunt habiti itaque dicti, sic in vestram accipiat fidem, ut humanitate vestra levatus potius quam acerbitate violatus esse videatur.

32 Quae de causa pro mea consuetudine breviter simpliciterque dixi, iudices, ea confido probata esse omnibus; quae a foensi abhorrentia sermone iudicialique consuetu-

O halde, sayın yargıçlar, bu adamı koruyunuz; onun dürüstlüğünün, dostlarının saygınlığıyla olduğu kadar eskiliğiyle de onaylandığını görüyorsunuz; öte yandan, sandığınız gibi, onun bu derece büyük dehasının yüce kişilerin dehalarınca peşine düşüldüğünü anlıyorsunuz; bu dava gerçekten yasanın yardımıyla, eyaletinin yargısıyla, Lucullus'un tanıklığıyla, Metellus'un kayıtlarıyla kanıtlanacak türdendir. Madem ki durum böyledir, sayın yargıçlar, sizden ricam, böyle büyük dehalarda sadece insana özgü bir yetkinlik değil, aynı zamanda tanrılara da özgü bir yetkinlik olması gerekiyorsa, sizi, komutanlarımızı, Roma halkının tarihini daima onurlandıran, hatta bizim ve sizin son zamanlarda geçirdiğimiz iç tehlikelere özgü ebedi bir kanıt oluşturacak bir eser vereceğine söz veren, her zaman herkesin nazarında kutsal sayılan ve öyle söylenen kişilerden biri olan bu Archias'ı öyle himayenize alın ki, sertliğiniz yüzünden zarara uğramış görülmekten çok, insaniyetiniz sebebiyle rahata kavuşmuş görülsün.

Dava ile ilgili olarak, adetim olduğu üzere kısa ve yalın bir biçimde söylediğim şeylerin, sayın yargıçlar, herkes tarafından onaylandığına inanıyorum; siyasal konuşmalara ve mahkeme usûllerine uygun olmayan biçimde, Archias'ın hem dehası hem de genel olarak çalışması hakkında

dine et de hominis ingenio et communiter
de ipso studio locutus sum, ea, iudices, a
vobis spero esse in bonam partem accepta,
ab eo qui iudicium exercet certo scio.

söylediğim bu şeylerin, sayın yargıçlar, tarafınızdan iyi niyetle kabul edildiğini ümit ederim, davayı yürüten yargıç tarafından da böyle kabul edildiğinden eminim.

AÇIKLAMALAR

- 1 Cicero almış olduğu retorik eğitimi sonucu kazandığı, kendine özgü konuşma biçiminden söz ediyor.
- 2 Cicero burada, *patricius* tarafından Lucius Sergius Catilina'nın iktidarı ele geçirmek için kurduğu çeteye karşı sürdürdüğü savaşım ile soyluları ve atlı sınıfından olanları kurtardığını anımsatmak istiyor.
- 3 Burada söz konusu olan soruşturma *lex Papia*'ya göre yapılan soruşturmadır. *Lex Papia* halk temsilcisi Papius tarafından düzenlenmiş, yabancılarla ilgili bir yasadır (İ.Ö. 65). Bu yasaya göre, Roma vatandaşı olmayan bütün yabancılar Roma'dan uzaklaştırılmalıydı.
- 4 Eski Romalılar arasındaki hukuksal anlaşmazlıkları inceleyerek yargıca gönderen, genel eğlencelerin, yarışmaların düzenlenmesinden sorumlu olan ve konsüllerin yokluğunda geniş yönetim yetkileri olan yüksek memur. Sayıları önce ikiydi, sonra on altıya dek yükseltildi.
- 5 Eski Yunan ve Eski Roma *retorica*sında üç tür söylev vardı: 1. Siyasal söylev (*genus deliberativum*), 2. Hukuksal söylev (*genus iudiciale*), 3. Gösteri söylevi: Övgü ya da yergi söylevi (*genus demonstrativum*). Burada Cicero, hukuksal söylevlere getirilen bir yenilik olarak davayı övgülü konuşma biçimiyle yürüteceğini söylemek istiyor.
- 6 Burada sözü edilen *praetor* Cicero'nun şiiir meraklısı kardeşi Quintus Cicero'dur.
- 7 Syria'nın başkenti. Yurdumuz toprakları içinde bugünkü Antakya.
- 8 Burada Eski Romalıların ifadesiyle Asia, Anadolu'nun batı kıyılarını içine alan Küçük Asya'yı nitelemektedir.
- 9 Burada söz konusu olan, o zamanlar söylendiği biçimiyle Magna Graecia denen Eski Yunan kolonilerinin bulunduğu, İtalya'nın güneyidir. Bu bölgede Eski Yunanca konuşulurdu.
- 10 İtalya Yarımadası'nda Tiber ve Campania arasında bulunan bölgeye Antik Çağ'da verilen isim.
- 11 İtalya'nın güneyinde Spartalılar tarafından İ.Ö. 706 yılında kurulmuş ve Eski Roma'nın müttefiki olan Tarentum kentinin (bugünkü Torinto) halkı.
- 12 Yunanistan'ın orta kısmında yer alan Locris kentinin doğusundan kalkarak İtalya'nın güneyinde koloni kurmuş olan halk.

- 13 İtalya yarımadasında, çizmenin ön ucunda, Sicilya'nın Messina kentinin karşısında İ.Ö. 720 yılında kurulmuş Regium kentinin (bugünkü Reggio di Calabria) ahalisi. Bu kent Eski Roma'nın müttefikiydi.
- 14 İtalya'da kurulmuş bir Eski Yunan kenti olan Neapolis'in (bugünkü Napoli) halkı. İ.Ö. 5. yüzyılda Campania bölgesinin başlıca kenti olan Neapolis'in kuruluşundan sonraki tarihi iyi bilinmemektedir. Bu kent de Eski Roma'nın müttefikiydi.
- 15 Marius edebiyattan pek hoşlanmayan bir devlet adamı, Catulus ise edebiyat dostu bir soyluydu. Marius ve Catulus İ.Ö. 102 yılında konsüllük yapmışlardı.
- 16 Burada konsül Marius'un kazandığı başarılar anlatılmak isteniyor.
- 17 Eski Roma'da on yedi yaşına kadar erkek çocuklarının ve bazı din görevlileriyle yüksek memurların giydikleri, kenarı erguvan rengi bordürlü pamuklu giysi.
- 18 Luculluslar, Licinia soyundan gelen Eski Romalı zengin bir ailedir.
- 19 Numidialı Quintus Caecilius Metellus Numidia'da (Kuzey Afrika'da, Kartaca'nın güney batısı) İ.Ö. 109-108'de Iugurtha'yı yenen Romalı kumandan ve devlet adamı. Oğlu Quintus Caecilius Pius.
- 20 Aristokrat sınıftan olan M. Aemilius Scaurus İ.Ö. 115 yılında konsül olmuştur.
- 21 Q. Catulus ünlü söylev ustası ve konsül.
- 22 L. Licinius Crassus, ünlü söylev ustası ve Marcus Antonius'un rakibi.
- 23 İ.Ö. 91'de öldürülen halk temsilcisi Marcus Livius Drusus iç savaşa sebep olmuş bir kişiydi.
- 24 İ.Ö. 87 yılında Octavius ailesine mensup bir kimsenin konsül olduğu bilinmektedir.
- 25 Marcus Porcius Cato'nun (Yaşlı Cato) oğlu Marcus Cato.
- 26 İ.Ö. 97 yılı konsülü Hortensius ve oğlu İ.Ö. 67 yılı konsülü Hortensius.
- 27 M. (L.) Licinius Lucullus lükse olan düşkünlüğüyle ve askeri alandaki yeteneğiyle tanınmış zengin ve ünlü bir Romalı.
- 28 Tarentumlular tarafından Güney İtalya'da, Lucania'da kurulmuş bir eski Yunan kenti.
- 29 İ.Ö. 89 yılı *tribunus*tu P. Plautius Silvanus ile C. Papirius Carbo'nun önerdikleri yasa: *Lex Plautia Papiria*.
- 30 İ.Ö. 90-88 yılları arasında İtalya'da çıkan iç savaş sırasında Hera-clea'da çıkan bir yangında devlet arşivindeki bütün resmi belgeler yanmıştı.

- 31 Appius Claudius Pulcher, Cicero'nun düşmanı olan Clodius'un baba-sıydı.
- 32 P. Gabinus Capito *praetor* iken görevini kötüye kullanmakla suçlanmış, *praetor*luk görevini tamamladıktan sonra mahkum edilmiştir.
- 33 Magna Graecia (bkz. açıklama 9).
- 34 Papius Yasası (bkz. açıklama 3).
- 35 Eski Roma'da on sekiz aylık bir süre için beş yılda bir seçilen ve yurttaşları ekonomik, siyasal, ahlâksal açıdan sınıflara ayıran listeler hazırlayan yüksek memur. *Censor*ların görev alanları daha sonra senatörlerin sicillerini tutmaya ve ahlâkı denetlemeye kadar genişlemiştir. Bunların yanı sıra vergilendirmede ve alım satım sözleşmelerinde mülklere değer biçmek ve genel ahlâka aykırı davrananların yurttaşlık haklarını ellerinden alarak cezalandırmak görevleri arasındaydı. Beş yılda bir yapılan nüfus sayımlarının ardında düzenlenen arınma törenlerine de başkanlık ederlerdi. Son *censor*lar zamanı Roma'da en son nüfus sayımının yapıldığı İ.Ö. 70 yılı *censor*larının zamanıdır.
- 36 Eski Roma'da eyaletlerin mali işlerini denetleyen, *praetor*lara mali işler konusunda ve ceza vermeleri gereken durumlarda yardımcı olan memur.
- 37 *Lex Plautia Papiria* çıkıktan sonraki ilk *censor*lar.
- 38 Senato'ya ait bir eyalette bir yıl süreyle valilik görevine atanan yüksek memur.
- 39 Burada Cicero, Catilina'yı yenilgiye uğrattığı için, kendisine düşman olanların saldırısından söz ediyor.
- 40 Eski Roma'da cumhuriyet döneminde en büyük onursal payelere sahip ünlü Scipio ailesinden Scipio Aemilianus Africanus.
- 41 Scipio'nun yakın arkadaşı ve danışmanı.
- 42 İ.Ö. 136 yılının, Eski Yunan uygarlığına hayranlık duyan konsülü.
- 43 Marcus Porcius Cato: İ.Ö. 234-149; Romalı devlet adamı, kumandan, söylev ustası, yazar.
- 44 Eski Roma'nın en ünlü komedyenidir. Lanuvium'da doğmuştur. Yaklaşık İ.Ö. 60 yılında öldüğü sanılmaktadır.
- 45 Rudiae kenarında, İ.Ö. 239 yılında doğmuş olan Ennius Eski Romalıların başarılarını övdüğü şiirleriyle Eski Roma şiirinin babası sayılırdı.
- 46 Küçük Asya'da Lydia kıyılarında bir Ion kenti olan Colophon'da yaşayan yerli halk.

- 47 İ.Ö. 8. yüzyılda yaşadığı kabul edilen kahramanlık destanı ozanı. Yaşadığı tarih ve doğduğu yer kesin olarak bilinmeyen Homeros'un *Ilias* ve *Odysseia* adlı kahramanlık destanlarının ozanı olduğu kabul edilir.
- 48 Ege Denizi'nde, Lesbos ve Samos adaları arasında bulunan, bugünkü adıyla Scio adasında yaşayan yerli halk.
- 49 Kıbrıs Adası'nın doğusunda bir kent olan Salamis'te yaşayan yerli halk.
- 50 Küçük Asya'da Ege Denizi kıyılarında bulunan Smyrna (bugünkü İzmir) kentinde yaşayan yerli halk.
- 51 Antik Çağ'da Germania'da yaşayan bir topluluk.
- 52 Gaius Marius atlı sınıfından gelen ünlü politikacıdır.
- 53 Eski Yunan mitolojisinde Titanlardan Mnemosyne ile tanrı Zeus'un kızları olan edebiyat ve sanat tanrıçaları. Sayıları dokuz taneydi. Her biri bir sanatın koruyucusu olan bu esin perilerinden Calliope destanın, Clio tarihin, Euterpe flüt çalmanın, Melpomene trajedinin, Terpsichore dansın, Erato lir çalmanın, Holyhymnia gizemli müziğin, Urania astronominin, Thalia komedinin esin perisiydi.
- 54 İ.Ö. 528-462 yılları arasında yaşamış, Atinalı demokrat devlet adamı.
- 55 Lucius Plotius Crispinus kendi çağında yaşayan Büyük Marius'un kahramanlıklarını dizeleriyle kutlayan şair.
- 56 Mithridates Savaşı Roma ile Pontus Kralı Mithridates VI arasında İ.Ö. 88 yılında patlak vermiştir. Yapılan üç aşamalı savaş sonucunda Mithridates yenilgiye uğratılmıştır (İ.Ö. 88-63).
- 57 Küçük Asya'da kuzeyde Karadeniz kıyılarında küçük bir krallık.
- 58 Dicle ve Fırat nehirlerinin yukarı bölümündeki dağlık arazide (Armenia'da) yaşayan halk.
- 59 Marmara Denizi'nde bir ada. Bugünka Aydıncık. Mithridates tarafından kuşatılan bu ada Lucius Lucullus tarafından kurtarılmıştır.
- 60 Ege Denizi'nde Troia'nın karşısında küçük, verimli bir ada.
- 61 O sırada hayatta bulunan Cato'nun (Marcus Porcius Cato Uticensis) atası olan Cato (*censor* Marcus Porcius Cato).
- 62 F. Maximus Cunctator; Kartaca savaşında Hannibal'i yenen Romalı kumandan Marcus Claudius Marcellus; Aetolia'lıları yenilgiye uğratan Romalı kumandan M. Fulvius Nobilior. Bu kişilerin soy isimlerini çoğul kullanmakla Cicero, söz oyunu yapıyor.
- 63 İtalya'da Calabria'da kurulmuş bir Eski Yunan kolonisi, aynı zamanda Şair Ennius'un doğduğu yerdir.

- 64 Macedoniali Alexandros III. Pers İmparatorluğu'nu yıkarak Yunanistan'dan Hindistan'a kadar uzanan büyük bir imparatorluk kuran Alexandros (Büyük İskender) Eski Yunan uygarlığının Doğu'ya doğru yayılmasında etkili olmuş büyük bir komutandı. İ.Ö. 336-323 yılları arasında Makedonya Krallığı'nı yönetmiştir.
- 65 Güney Troas'ta bir burun; bugünkü Kumkale.
- 66 Troia Savaşı'nda Eski Yunanlıların baş kahramanı.
- 67 Eski Yunan şairi Homeros'un. Akhalar ile Troialılar arasındaki savaşı konu alan ve yirmi dört kitaptan oluşan epik şiiri. Destanın baş kahramanı Akhilleus Yunanlıların baş savaşçısıdır. Bu destan sadece Troia kuşatmasının öyküsünü anlatıyor olmayıp aynı zamanda Eski Yunan kahramanlık idealini de gözler önüne seren bir yapıttır.
- 68 Gnaeus Pompeius Magnus, Asia'da kazandığı zaferlerle ünlüdür.
- 69 Pompeius'un dostu olan tarihçi.
- 70 Lucius Cornelius Sulla Felix, Romalı diktatör. Askeri başarılarından sonra, İ.Ö. 88 yılı için konsül seçilir. Mithridates'e karşı yapılan savaşta komutan tayin edilir.
- 71 Hispania'da (bugünkü İspanya) yaşayan yerli halk.
- 72 Gallia'da yaşayan yerli halk.
- 73 Eski Yunan Edebiyatında, destanların altı ayakta oluşan heksameton vezinli dizelerine beş ayakta oluşan pentameton dizelerinin eklenmesiyle oluşturulmuş vezin türü.
- 74 Mezar taşları ve adak taşları üzerine kazılan ölçülü yazıtlar olan epigramlar sonradan geliştirilerek aşk, adak, ölüm gibi konuların işlendiği yazınsal bir türe dönüştürülmüştür.
- 75 İspanya'da başarı göstermiş ünlü bir komutan.
- 76 Hispania'da (İspanya'da) bir kent. Bugünkü Cordova.
- 77 İ.Ö. 138 yılı konsülü. İspanya'nın bir kısmını fethetmiştir.
- 78 Eski Roma edebiyatının başlangıç çağı (İ.Ö. 170-85) tragedia şairi. Günümüze kırkbeş kadar trajedisinin sadece ismi ulaşmıştır.
- 79 Yunanistan'ın kuzey-batısındaki Aetolia bölgesinde oturan halk.
- 80 Marcus Fulvius Nobilior, Romalı devlet adamı. İ.Ö. 196'da *aedilis*, İ.Ö. 193'te İspanya'da *praetor* olmuştur. İ.Ö. 189 yılı için konsül seçilmiştir. Ambracia'yı alarak Aetolialıları yenilgiye uğratmıştır. Şair Ennius onun bu başarısını *Ambracia* adındaki tragedyasında konu edinmiştir.

O halde, sayın yargıçlar, bu adamı koruyunuz;
onun dürüstlüğünün, dostlarının saygınlığıyla olduğu kadar
eskiliğiyle de onaylandığını görüyorsunuz;
öte yandan, sandığınız gibi,
onun bu derece büyük dehasının yüce kişilerin dehalarınca
peşine düşüldüğünü anlıyorsunuz;
bu dava gerçekten yasanın yardımıyla,
eyaletin yargısıyla, Lucullus'un tanıklığıyla,
Metellus'un kayıtlarıyla kanıtlanacak türdendir.

Madem ki durum böyledir, sayın yargıçlar, sizden ricam,
böyle büyük dehalarda sadece insana özgü bir yetkinlik değil,
aynı zamanda tanrılara da özgü bir yetkinlik olması gerekiyorsa,
sizi, komutanlarımızı,

Roma halkının tarihini daima onurlandıran,
hatta bizim ve sizin son zamanlarda geçirdiğimiz iç tehlikelere
özgü ebedi bir kanıt oluşturacak bir eser vereceğine söz veren,
her zaman herkesin nazarında kutsal sayılan ve öyle söylenen
kişilerden biri olan bu Archias'ı öyle himayenize alın ki,
sertliğiniz yüzünden zarara uğramış görülmekten çok,
insaniyetiniz sebebiyle rahata kavuşmuş görülsün.

Ön Kapak Deseni: İnci Abacı & Serkan Kutun

5000001